

TERMÉKLEÍRÁS

SZŐREGI RÓZSATÓ

Oltalom alatt álló földrajzi jelzés (OFJ)
lajstromozási kérelemhez

Szőregi Virág-Dísznövény Áfész

Szeged-Szőreg

2010. december

1. A termék elnevezése

Szőregi rózsató

2. A termék leírása

Az értékesítésre kerülő szabadgyökerű nemes rózsató egy alanyból és a rászemzett nemes fajtából áll.

A termesztéshez szükséges alanyok:

A nemes rózsató előállításához szükséges alanyokat a termelők vagy saját maguk állítják elő vagy a Szőregi Virág-Dísznövény Áfésztől szerzik be. Ezek az alanyok a rózsa termésének, a csipkebogyónak a magjaiból kifejlődő, egyéves magoncok (magról nevelt csemeték).

Alanyként a következő fajták használatosak: Laxa, Polmeriana, Schmid's Ideal, Inermis, Multiflora, Superbe, amelyek részletesebb ismertetését az 1. sz. melléklet tartalmazza.

Az alany minősége a rózsató gondos ápolása mellett nem befolyásolja a rózsató és a vágnivaló rózsa minőségét. Azonban vannak olyan követelmények, amelyeknek az alanyoknak maradéktalanul eleget kell tenniük. Ezek a következők:

- megfelelő télállóság: az alanyoknak akár -30°C-ot is el kell tudni viselniük károsodás nélkül;
- betegségekkel szembeni ellenállóság: elsősorban rozsdá-, csillagrozsdá és lisztharmat rezisztens alanyok;
- szárazság- és nedvességtűrés;
- jó növekedési erély: ez azt jelenti, hogy az alany erősen, egészségesen és gyorsan fejlődik;

- mésztűrőképesség (kivétel: Multiflora);
- tüskézettség: lehetőleg tüske nélküli alanyok előállítására kell törekedni, mert az erősen tüskés alanyok megnehezítik a szemzési munkálatokat;
- könnyű szaporíthatóság: nagyon lényeges a jó magkötés és a magok gyors, elfekvés nélküli kicsírázása.

A termék jellemzői:

A „Szőregi rózsató” előállítása során felhasznált nemes rózsafajták a következő csoportokba sorolhatók: kerti és virágágyi rózsatóvek, teahybrid rózsatóvek, polyantha rózsatóvek, floribunda rózsatóvek, futó rózsatóvek, miniatűr rózsatóvek és talajtakaró rózsatóvek. Ugyanezek a csoportok szemezhetők magas törzsre is (a floribunda kivételével), melynél a szemzés magassága 40 centimétertől 140 centiméterig terjedhet.

Külső tulajdonságok:

Az oltalom alatt álló földrajzi jelzéssel védett „Szőregi rózsató” jellemzői az egyes, „A” és „B” osztályba való besorolás alapján:

- „A” osztályú kategóriába kerül az a nemes rózsató, amely szabadgyökerű, a szemzéstől elágazó nemes rózsató esetében minimum 2 ág képződik, a harmadik ág a szemzéstől számított 5 cm-en belül elágazik, az összeg átmérője 24 mm, és minden egyes ág minimum 6 mm-es átmérőjű. Az ágak hosszúsága nemes futórózsató esetében minimum 40 cm, miniatűr nemes rózsató esetében 20 cm, az összes többi csoport esetében (kerti és virágágyi rózsatóvek, teahybrid rózsatóvek, polyantha rózsatóvek, floribunda rózsatóvek, talajtakaró rózsatóvek) pedig 30 cm. A főgyökérzetnek 10 cm-en belül dúsan el kell ágaznia minden csoport esetében. A gyökér hosszúsága minimum 20 cm.

- „B” osztályú kategóriába sorolják azt a nemes rózsátövet, amely szabadgyökerű, a szemzéstől elágazó nemes rózsató esetében minimum 2 ág képződik, az összág átmérője minimum 16 mm, és minden ág átmérője minimum 6 mm. Ha a két ág a 16 mm-t nem éri el, akkor 5 cm-en belül el kell ágaznia egy harmadik ágnek is, ami minimum 6 mm átmérőjű.
- Ugyanezek a csoportok (a nemes futórózsató kivételével) szemezhetők magas törzsre is, melynél a szemzés magassága 40 cm-től 140 cm-ig terjedhet. A szemzésből minimum 3 ágnek kell képződnie, egy ág átmérője pedig minimum 6 mm.

Minden olyan rózsató, amely a fenti követelményeket nem teljesíti selejtnak minősül. Az ilyen tövek kereskedelmi forgalomba nem hozhatók, ezeket égetéssel vagy komposztálással meg kell semmisíteni.

Minőségi követelmények:

A rózsátövek lombhullató vagy féllörökzöld, laza ágrendszerű cserjék, vagy kúszó, futó növények, amelyeket igen dúsan fejlődő, gyakran illatos virágaikért, néha gyümölcseikért termesztenek. Ezen tulajdonságait egyértelműen meghatározza a termesztéshez felhasznált tövek minősége, ezért elengedhetetlen követelmény, hogy az egyedek mind egészségesek legyenek. Egészséges rózsátövön azt a tövet értjük, amely állati kártevőktől, vírusos, baktériumos és gombás betegségektől mentes.

A kiváló minőség biztosítása érdekében a rózsátöveket a következő osztályokba sorolják.

A szabadgyökerű, tövétől elágazó rózsa általános követelményei:

- főgyökérzete legyen legalább 2 db, 20 cm hosszúságú, erőteljes, dúsan elágazó,

- a vessző legyen fajtára jellemző erősségű, legfeljebb 1 éves, teljes hosszában beérett, lombtalan,
- futó és parkrózsák esetében a vessző hossza legyen legalább 40 cm, miniatűr rózsza esetében 20 cm, az összes többi fajtacsoportnál 30 cm.

A szabadgyökerű, törzsés rózsza általános követelményei:

- főgyökérzete legyen legalább 2 db, 20 cm hosszúságú, erőteljes, dúsan elágazó,
- a törzs legyen egyenes, erős, oldalhajtásoktól mentes,
- a törzs átmérője a korona alatt legyen legalább 9 mm,
- alacsony törzsű esetén a törzs magassága a gyökérnyaktól a koronáig mérve legyen legalább 40 cm, félmagas törzsű esetén 60 cm, magas törzsű esetén 80 cm, csüngő koronájú esetén 140 cm,
- a vessző legyen fajtára jellemző erősségű, legfeljebb 1 éves, teljes hosszában beérett, lombtalan,
- futó és parkrózsák esetében a vessző hossza legyen legalább 40 cm, miniatűr rózsza esetében 20 cm, az összes többi fajtacsoportnál 30 cm.

3. A földrajzi terület meghatározása

A „Szőregi rózsató” oltalom alatt álló földrajzi jelzéssel védett nemes rózsatövet a következő, Csongrád megyei települések közigazgatási határain belül állítják elő: Szeged-Szőreg, Szeged-Mihálytelek, Szeged-Gyálarét, Algyő, Deszk, Újszentiván, Kübekháza, Tiszasziget.

A térképet a 3. sz. melléklet tartalmazza.

4. A földrajzi területről való származás igazolása

A kiváló minőség biztosítása érdekében a rózsák termesztésének és értékesítésének meg kell felelnie a Magyar Szabványnak (MSZ 12174:1996).

A termelő az illetékes hatóságok által ellenőrzött és dokumentált, a hatósági előírásoknak megfelelően vezetett nyilvántartást vezet. A nyilvántartásban a következő adatok szerepelnek:

- a terület helyrajzi száma,
- a telepített alany darabszáma, fajtája és eredete,
- a telepítésről térkép,
- a szemzési ütemterv és annak megvalósulása,
- a fajtánként leszemzett mennyiség,
- a végtermék mennyisége és minőségi megoszlása,
- az értékesített mennyiség fajták szerint és annak átvevője, illetve vásárlója,
- a felvásárlóval kötött szerződés száma,
- termelői szám,
- a növény kódja.

A nemes rózsatövek értékesítésekor a „Szőregi rózsatő” címke alatt egy egységes, számítógépes alapú nyilvántartási rendszert vezet a Szőregi Virág-Dísznövény Áfész, aki ezt követően garantálja az egységes minőséget. A termelőktől történt felvásárlást (beszállítást) követően egységes címkével, képpel és fajtanévvel kerülnek forgalomba a nemes rózsatövek, biztosított továbbá export esetén az előírt növény-egészségügyi előírásoknak történő megfelelés is.

Minőségi megoszlás szerint az „A” osztályú rózsatóveket fehér, a „B” osztályúakat rózsaszín címkével látják el, amely tartalmazza a fajtanevet és a termelőt azonosító termelői számot. E szám alapján a termelőt Európa egész területén azonosítani lehet.

5. A termék előállítási módja

Termesztéstechnológia:

Alanytermesztés, beszerzés

A munkafolyamat az alanyok beszerzésével, illetve termesztésével kezdődik.

Alany (magcsemete vagy vadalany) előállítás:

Ha a termelők az alany előállítását választják, akkor a magokat ősszel vagy tavasszal vetik, annak függvényében, hogy a hidegkezelést mesterséges vagy természetes úton bonyolítják-e le. Mindkét gyakorlat elterjedt. A két vetés közötti eltérés lényege, hogy tavaszi vetés esetén a magoncokat rétegezni, hidegkezelni szükséges, míg őszi vetés esetén rétegzés nélkül, helyrevetéssel kerül a magonc a földbe, így ebben az esetben természetes úton kapja a hidegkezelést a növény.

A magcsemeték kitermelése késő ősszel történik. (Amennyiben a magcsemeték természetes úton kapják a hidegkezelést, azaz a magok vetése ősszel történt, akkor az azt követő ősszel kerül sor a magcsemeték kitermelésére.) A csemetéket felszedést követően gyökérnyak-vastagság szerint válogatni és kötegelni (100 db/csomag) kell, a következő méretek szerint: 2-4 mm, 4-6 mm, 6-8 mm, 8-12 mm. A magoncok vastagságát a gyökérnyak közepénél kell mérni. Az 1 mm alattiak selejtnek minősülnek és felhasználásra nem kerülhetnek. A megfelelő talaj és klimatikus viszonyok biztosításával (például csapadék vagy öntözés) az 1-2 mm átmérőjű magcsemete is felhasználásra kerülhet.

A magcsemeték méret szerinti válogatása azért fontos, mert ezekből nőnek egyforma méretű tövek és a későbbi szemzési munka jelentősen könnyebb lesz. A magcsemeték méreténél a szélsőséges értékek nem kedvezőek. A további termesztésben legjobban a 4-6 és 6-8 mm-es alanyok válnak be. Kísérletek bizonyítják, hogy az ettől eltérő alanyra oltott rózsák hozama 10-20 %-kal is alacsonyabb lehet.

A munkafolyamat ezen szakaszában van lehetőség az értékesítésre, azaz a magcsemete megvásárlására (annak a termelőnek, aki nem maga állítja elő).

A saját előállítású illetve vásárolt kötegeket árkokban ferdén el kell vermelni, földdel takarni vigyázva, hogy a vesszők mindenütt egyenletesen, $\frac{3}{4}$ részükig takarva legyenek. Nemcsak a fagyveszély ellen kell védeni a kötegeket, hanem az esetleges korai meleg idő okozta befulladásától is, ezért ilyen szélsőséges idő esetén – ha még nincs itt az ültetés ideje – fel kell szedni a veremből, ki kell bontani, a leveleket ki kell rázni, és újrakötegelve újravermelni.

Talajelőkészítés az ültetéshez

A rózsza a szőregi Tisza-Maros talaját nagyon szereti, mert jó szerkezetű öntéstalaj. A talaj összetétele kiváló a rózsatermesztéshez, kellő időben és szükséges mennyiségben lehetővé teszi a növények víz- és tápanyagigényeinek kielégítését és biztosítja a gyökérzet levegőszükségletét.

De így is vigyázni kell, hogy tápanyagban gazdag, gyommentes talajba kerüljön a vadalany. Rózsza termesztésénél a vetésforgó alkalmazása kötelező, a betegségek elkerülése miatt és a tápanyag utánpótlás miatt ugyanazon a táblán négy évig nem termeszthető.

Előveteményként gabonaféléket, lucernát kell termesztetni. Ha nem ezek az elővetemények, a talajban megmaradó maradványok a rózsatermesztésnek kedvezőtlen feltételeket teremtenek.

A talaj megfelelő minőségének biztosításához járul hozzá a téli trágyázás, mely során a szarvasmarha trágyát soronként a hóra kell szórni.

Fontos az is, hogy az alany (vadaly, magcsemete) jól előkészített talajba kerüljön. Ősszel mélyszántást (30-40 cm) kell végezni, az elmunkálás tárcsázással vagy talajmaróval történik. Az időjárás miatti késedelem esetén tavasszal boronálással történik a talaj egyengetése. E tevékenységek eredménye, hogy a felszínen levő szármaradványokat leforgatva növeljük a szervesanyag-tartalmat, az elporosodott talajréteg alulra kerül és regenerálódik, a talajszemcsék eltávolodnak egymástól és javul a talaj víz-, levegő- és hőgazdálkodása. A szántást lehetőleg ősszel kell elvégezni, ha ez elmarad, tavasszal már csak lovas szántásra kerülhet sor, mivel a tavaszi gépes szántás esetén a föld ledöngölésre kerülne, ezzel rontva a vízellátást.

Az aprómorzás talajszerkezet kialakítása és fenntartása a talajművelés egyik alapvető feladata.

A rózsatő termesztéséhez optimális talajra vonatkozó számszerű adatok:

- legfeljebb 0,2%-os sótartalom,
- legfeljebb 80-100 cm-es talajvízmagasság,
- 5,6- 6,5 közötti pH-érték,
- 3,5-4%-os humusztartalom.

Ültetés

Az ültetés február közepén, március elején kezdődik. Az alanyokat méret szerinti sorrendben ültetik a legvastagabbal kezdve a legvékonyabbig, lehetőség szerint nedves talajba. A méret szerinti ültetés fontossága a szemzési munkák során jelentkezik. Ha a talaj felszíne száraz, tetejét kapával le kell húzni.

Az alanyokat az ültetéshez elő kell készíteni. A gyökereket 17 cm-ig kell visszavágni, hogy jobb legyen a hajszálgyökér képződés és az eredés. Ennek hiányában karógyökér képződik és nem alakul ki a megfelelő bolyhos gyökérszövet. A vesszőket szintén vissza kell metszeni 10 cm-ig.

Az ültetésnél a kézi ültetés jellemző, de géppel is végezhető. A kézi ültetést azért kell előnyben részesíteni, mert a bolyhos gyökérszövet így helyezhető szépen a gödörbe, a gép gyakran megsérti a gyökérszövetet, sőt a szárat akár el is fekteti. A kézi ültetésnél a sortávolságot (80-90 cm) zsinórral jelölik ki. A tövek távolsága 12-14 cm. Ültetésnél egy ember nyeles ültetőfúróval halad elől, egy ember a lyukba helyezi az előkészített csemétét és az ültetőfúróval jól betömöríti. Ültetés után bakhátat készítenek. Az ültetési mélység nagyon fontos: a csemete nyaki részének 2-3 cm-rel a föld fölé kell kerülnie, hogy könnyen szemezhető legyen.

Ápolási és növényvédelmi munkák

A növényeket ápolni és védeni kell a termelési ciklus egésze alatt. A megelőzésnek és a védekezésnek több módja van.

A talajművelés a gyomokat és a kártevők gazdáit pusztítja el. Tápanyag utánpótlással a rózsza ellenálló képessége javul, ehhez műtrágya, de lehetőleg szerves szarvasmarha trágya használatos. A vetésváltással megakadályozhatjuk a specifikus kártevők elszaporodását. A vadalanyokat rendszeresen gyommentesíteni kell, amit gépi rotátorozással, ekézéssel és kézi kapálással végeznek. Ez biztosítja a talaj megfelelő levegőztetését is. Ezt évente 4-6 alkalommal kell elvégezni. A növényeket igény szerint kell permetezni gombás betegségek és kártevők ellen.

Az öntözési munka is nagyon fontos, azonban ez az időjárás függvénye.

A rózsza szemzése

Az ültetést követő szemzés július második felétől szeptember elejéig tart. A szemzési idő több tényező függvénye, úgymint a gyökérnyak vastagsága (6-10 mm), ráoltandó szem érettsége és hogy a növény vegetációban legyen, mert ilyenkor jól adja a héját.

Az egyrügyes, vegetációban végzett héj alá oltást nevezzük szemzésnek. Ezzel az oltásmóddal ejtjük a legkisebb sebet, mégis itt a legteljesebb az érintkezés. A nemes fajta legkisebb részét, azaz az egyetlen hajtásrügyet, az úgynevezett szemet használjuk fel szaporításra. A levélhóraljban található "szemből" ered az elnevezése is.

A rózsza esetében alvószemzést kell alkalmazni. Alvószemzéskor még az ősz folyamán összeforr a nemes az alannyal, de a nemes rügy csak a következő év tavaszán indul fejlődésnek. A szemek egészséges, jól fejlett hajtásokról, úgynevezett szemzőhajtásokról származnak. A szemeket az előző évben beszemezt, közepesen elvirágzott nemes rózsza fajtákról kell szedni. Lényeges a szemzőhajtások kiszáradástól való védelme, ezért szemzésig hűvös, nyirkos helyen kell tartani ezeket.

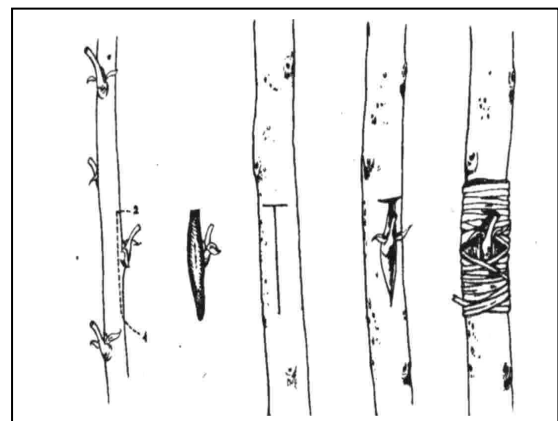
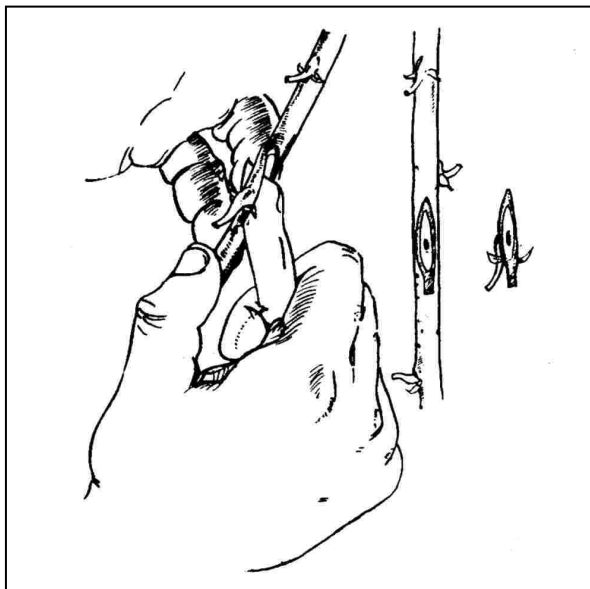
A szemzési munka **három** jól elkülöníthető **munkafolyamatból** áll: vadalanyok kinyitása, szemzés és kötözés.

A *vadalanynak kinyitása* úgy történik, hogy a csemete mellől a földet kapával kihúzzák, a közte levő részt, ha jó porhanyós a föld, kézzel nyitják. A gyökérnyakat utána ruhával egyenként a szemzés felőli oldalon letörlik. A szemeket a nemes rózsákból szedik (4. sz. melléklet). A már közepesen elvirágzott rózsaszálakat szedik le, a leveleit levágják és az így keletkezett vesszőket vizes edénybe helyezik. A tüskéket csak szemzés előtt dörzsölik le. A szemző hajtás 2 °C-on, lelevelezett állapotban több hétig is tárolható. A vadalanynak kinyitás után egy hosszú, nagy deszkával vagy lábbal le kell szorítani, hogy a szemzést és a kötést kényelmesen el lehessen végezni.

A szemzést három embernek ajánlatos végezni. Az első nyit, töröl, előkészíti a vesszőket a szemzőnek. A második szemez, a szemző vesszőt vizes edényben viszi maga mellett. A nyakat T alakú vágással megvágja, a szem fás részét a behelyezés előtt kipattintja, a szempajzs kilógó részét a T vonalnál levágja. A szemzőt a kötő követi.

A kötözés polietilén szalaggal vagy gumilappal történjen. Ilyenkor a behelyezett szemet 2,5 cm széles és 20 cm hosszú szalaggal kell körbetekerni.

Egy jó szemző naponta 2000-2200 db-ot is beszemez. A szemzés sikeressége 2-3 hét után mérhető le, amikor a kötöző anyagot leszedik. A szemzési biztonság akár 90%-nál is nagyobb lehet, amennyiben a szemzést júliusban befejezik. Az augusztusi szemzéseket fenyegeti az úgynevezett „szemzést rontó szúnyognak” nevezett rovar, amelynek ekkor van a rajzási ideje. Ez a szem alá hatolva elszívja a nedvességet. Ha a szemzés eredése nagyon rossz és még adja a héját az alany, akkor rá lehet szemezni újra. Ilyenkor az alany másik oldalán helyezik be a szemet és minősége nem fog romlani.

Alvószemzés. A szempajzs levágása: a vágást a penge hegyénél fejezzük be.

A szemzés menete: a szemzőhajtásról a szem levágása után az alanyon T-vágást ejtünk, majd a szemet behelyezzük az alany héja alá és bekötözzük.

Szemzés utáni munkák

Bár a Tisza-Maros öntéstalaj kiváló szerkezetű, a tápanyag utánpótlása elhanyagolhatatlan. A szemzés utáni munkák első lépése, hogy télen (a novembertől februárig terjedő időszakban) az alanyokat kombinált műtrágyával megszórják, amelyet a téli csapadék a talajba juttat.

A rózsató tavaszi munkái a 2. évben a visszavágással kezdődnek, azaz a szem fölött az alanyt éles metszőollóval le kell vágni. A levágott vadágakat kupacokba kell rakni és a földterület végén elégetni. Az égetésnek az a célja, hogy a kártevőket és a gombákat megsemmisítse. Az így keletkezett nemes csonk szép lassan elkezd hozni a már többségében nemes hajtásokat. Sajnos a hajtások között még lehet később is vadhajtás¹, amit el kell távolítani, ezt nevezik vadalásnak. A vadhajtások megjelenése természetes folyamat, amelyeket azért kell eltávolítani, hogy nemes csonktól ne vonjanak el tápanyagot. A zsenge vadhajtásokat kézzel törik ki, az erősebbeket a későbbiek folyamán az erre a célra kialakított éles szerszámmal távolítják el.

A nemes hajtásokat vissza kell csípni a kihajtás után 5-10 cm-re, hogy a tő bokrosodjon. A nemes visszacsípés, visszavágás mindig mechanikusan történik, és addig kell végezni, amíg a rózsató három vagy annál többágú nem lesz. A vadalást pedig egész évben folyamatosan, kitermelésig szükséges végezni.

A nemes rózsató tavaszi és nyári munkálatai közé tartozik még a rendszeres gépi gyomirtás, kézi kapálás, permetezés, amely megvédi a növényeket a betegségektől és a kártevőktől. A lombnövekedést elősegítő lombtrágyázáshoz használható műtrágya hatóanyaga nitrogén.

¹ A vadhajtás jellemzői: a vadhajtást az elültetett csemetéről sarjadó levelek vizsgálatával fedezhetjük fel. Ezek minősége megegyezik a csemete leveleinek minőségével, azaz a nemes hajtásnál színe fakóbb, mérete kisebb és tapintása sem bársonyos.

A nyár folyamán az így keletkezett rózsatóról kell leszedni a vadalanynok szemzéséhez szükséges vesszőket (közepesen elnyílt virágszálakat).

A szemző vesszők leszedése után a rózsatóvek ágait 40-50 cm magasságban vissza kell vágni, ezáltal még a töből új hajtásokat fejleszt, amelynek ha van ideje a kifejlődéshez (beérik), akkor a minőséget javítja. A levágott ágakat a sor végére ki kell hordani, és ott el kell égetni.

Kitermelés

Az őszi idősakkal beköszönt a kitermelés. A rózsatóvek szedésének optimális ideje október. A kiszedés előtt a rózsatóveket 40 cm magasságban vissza kell vágni sövényvágó ollóval. Ha a kitermelés időpontja az exportpiac alakulása miatt az optimálisnál korábbra esik, a töveket még lábbon, a kiszántás előtt kell lelevelezni (minden ágról a levelet el kell távolítani), hogy a levél a vesszőt „ne húzza” meg; egyéb esetben a kiszántást követően kell végezni a lelevelezést. Szedéskor a rázóvillás traktorral kiszántott és kifordított rózsatóveket lelevelezni, vadalni, osztályozni, kötegelni és címkézni kell.

Osztályozás, kötegelés

Az osztályozás és a kötegelés a kiszántás után azonnal, általában még a helyszínen megtörténik. Szőregen viszont nagyon sokan a kiszántott rózsatóveket összeszedik, hazaszállítják és az egész család bevonásával ezeket a munkaműveleteket otthon végzik el.

Az osztályozás a Minőségi követelmények alcím alatt tárgyalt módon és paramétereknek megfelelően történik.

Az azonos osztályú töveket tízesével összekötegelik, úgy hogy a gyökérnyak egy magasságba essen, szinte összesimuljon, erre a kötegre teszik a címkét. Az így keletkezett 10 darabos kötegekből ötöt szintén összekötnek.

A rózsatövek tárolása

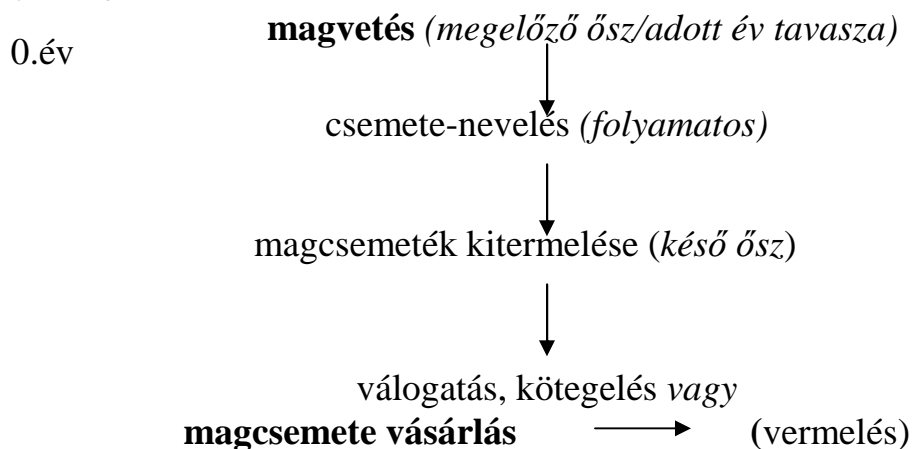
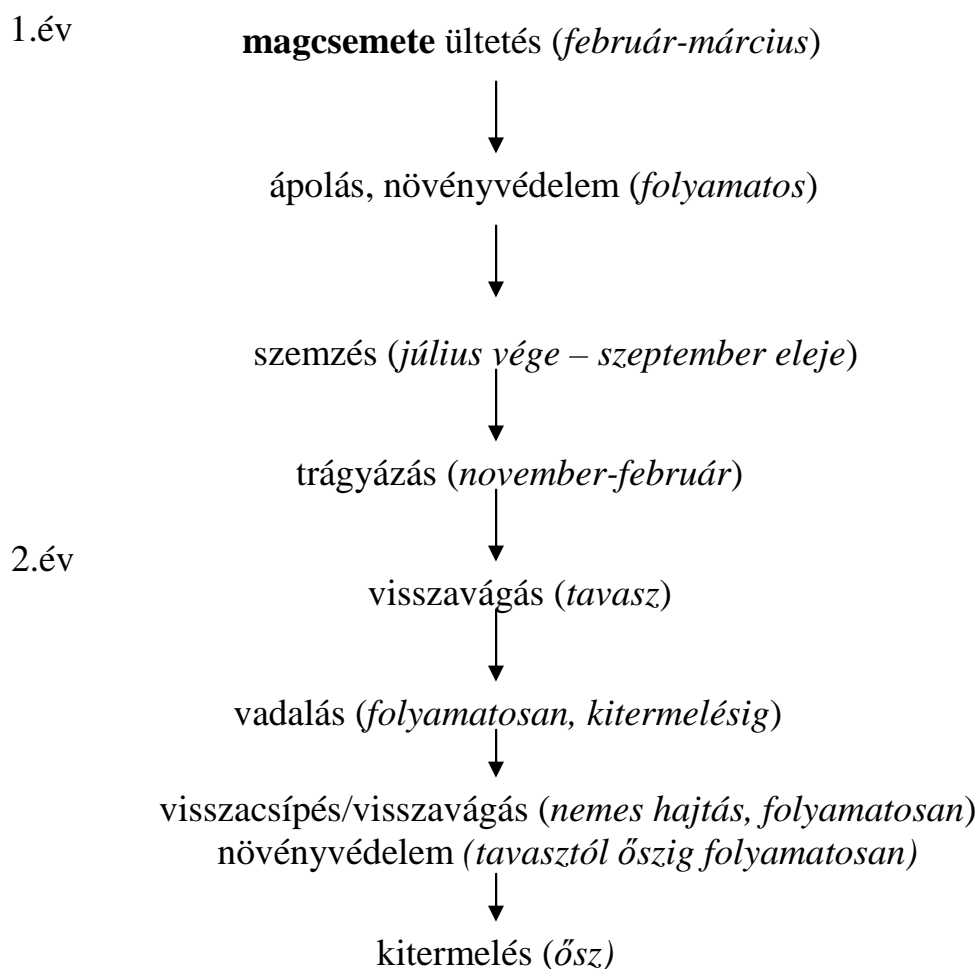
A rózsatöveket osztályozás és kötegelés után lehetőség szerint minél gyorsabban hűvös helyre kell szállítani, valamint a kiszáradás ellen öntözéssel és fóliával való letakarással kell védeni. A tárolásra olyan hűtő a legalkalmasabb, amely télen és nyáron is 0-2 °C-ot tud biztosítani.

Csomagolási módok, módszerek:

Célja, hogy a rózsatövek gyökerét a forgalmazás során megóvjuk a kiszáradástól és a mechanikus sérülésektől.

A csomagolás alapanyaga tőzeg és faforgács megfelelő arányú (50-50%) keveréke. Ezt poliészter vagy papír fogja össze, ez utóbbi a papírhengerrel együtt elültethető, amely a talajban lebomlik. Az azonos osztályú töveket tízesével összekötegelik, erre a kötegre teszik a címkét; az így keletkezett 10 darabos kötegekből ötöt szintén összekötnek.

A különböző csomagolási módokat az 5. sz. melléklet mutatja be.

Rózsató-termesztés folyamatáraAlany (magcsemete) előállításAlanytermesztés (vásárolt v. saját előállítású alany)

6. A termék és a földrajzi környezet kapcsolata

A „virágok királynője” címmel i.e. 600 évvel Szapphó illette a rózsát. E büszke címet azóta sem hódította el más. A rózsa a legnépszerűbb virágok egyike, keleten és nyugaton egyaránt kultusza van. Mindemellett kistérségi, összefogó, integráló szerepe van.

A szőregi rózsató különleges magyar tájon, a Tisza-Maros szögben nevelkedik. Csak ezen a magas humusztartalmú helyen lehet ilyen kiváló minőségű rózsatövet termelni. A talaj vízháztartása, vízmegtartó képessége itt a legjobb, a folyók közelsége miatt kedvező az öntözési lehetőség, továbbá megfelelő a páratartalom, ami szintén feltétele az „extra” áru megtermelésének. Megfelelő az éghajlat, itt legkedvezőbb hosszúságú a tenyészidőszak az egész országban. Mindezek befolyásolják a rózsatövek gyökérzetének fejlődését, az intenzív tőhajtásképződést, a virág élénkebb színének kialakulását, a vastagabb, érettebb ágak képződését, amelyek biztosítják a megbízhatóbb, hosszabb tárolási időt, a telepítés utáni biztonságos eredést. Magyarországon ez az egyetlen szervezett, nagy kiterjedésű rózsató termesztő körzet.

A szőregi rózsakultúrát nem csak hazánkban ismerik, de országhatáron kívül is sok dicsőséget szerzett. A múlt század elején indult fogalom mára már összeforrt Szőreg nevével. A rózsának rendkívüli nagy hagyománya van, utca, tér, karnevál, 3 napos rendezvénysorozat öregbíti hírnevét az országban, világban. 2003-ban már 5. alkalommal került megrendezésre a rózsáünnep, amely 3 napos rendezvénysorozattal kápráztatta el az ide érkező több ezer külföldi és belföldi turistát (6. sz. melléklet).

A kiváló talaj és éghajlati viszonyok, a kedvező piac nyújtotta lehetőségek kihasználásával az itt élő emberek sajátos Maros szögi tájkultúrát hoztak létre. A termelésnek tradíciói vannak, az itt élő emberek évszázados, öröklődő szakmai

tudással rendelkeznek. Az itt élő családok szorgalma, kezűgyessége és fanatizmusa is kell a kiváló rózsató előállításához.

Ezeken a területeken 4-5 millió rózsát termelnek évenként, melyből 3-4 millió tő exportálásra kerül. A kiváló termelési feltételeket igazolja, hogy a nagy külföldi nemesítő cégek is ezen a területen termeltetik az általuk nemesített rózsatóveket.

A szőregi rózsató különleges minősége egyrészt a termelés több mint száz éves múltra visszatekintő hagyományaiban, másrészt a földrajzi terület kiváló éghajlati és geológiai adottságaiban rejlik.

A termelés hagyományai²

A XIX. század vége felé hazánk gazdasága fellendülésnek indult és ez városaink esztétikai igényeinek növekedésében is tükröződött. A virágnak, mint díszítő elemnek a kertekben éppen úgy, mint a virágvázákban, nagy kelendőse lett.

A szeged-szőregi tájban kezdetben Új-Szegeden indult el a rózsatermesztés, a rózsaoftványok és a vágott virágok piaci értékesítése. Tehetősebb értelmiségiek és a vállalkozó szellemű parasztság, a kerti munkához szokott kisemberek tértek át a rózsá-, később a gyümölcsfaiskola létesítésére. Az első vállalkozók jó példája és a bizonyított jövedelem vonzóerővel hatott.

A Tisza-Maros zug, ahol az első faiskolások, rózsakertészek megtelepedtek, különös figyelmet érdemel.

1857-ben a Tisza-Maros szabályozásával a Maros folyását is megváltoztatták, kanyargós medrét megszüntették, torkolatát a Tiszánál áthelyezték. A Maros régi mederfenekén és széles hullámterén tápanyagban gazdag, jó szerkezetű, jó vízgazdálkodású, kiváló föld állt rendelkezésre. Természetes, hogy ebben a

² Az alfejezet Bódi János: A szőregi rózsá- és gyümölcsfakultúra 1948-49 (*Szőreg, 1999*) és Jeszenszky Árpád: A magyar kertészet története (*Budapest, 1995*) című művek felhasználásával készült.

talajban a rózsabokrok, és a később létesített faiskolákban a csemeték kiválóan fejlődtek.

A szőregi rózsatermesztés története összefűződik a szegedi és új-szegedi termelés hagyományaival, illetve a kertészetek fejlődésével.

1870-ben Pillich Kálmán szegedi ügyvéd telepített először Új-Szegeden kötészetre is alkalmas, vágó rózsát. A vállalkozó szelleműek közül számosan követték Pillich munkásságát, így Kovács Márton is, aki pedig Szőregen telepített elsőként rózsát 1894-ben. A rózsa végigkísérte a faiskolákat, mondhatni, mindenütt megtalálható volt, mert a rózsa nemcsak mint oltvány volt eladható, hanem nagyvárosaink – elsősorban Budapest – a vágott rózsát is nagy tételben felvásárolták. A XIX.-XX. század fordulójára a faiskolásoknak Szegeden már népes tábora volt.

A szegedi faiskolások időszakonként kiegészítő fiatal munkásokat alkalmaztak, különösen a szemzés és a szállítások idején kellett a segítség. Egyre több és több szemzőmester került ki a szegedi faiskolákból, kialakult egy gárda, amely a XX. század elején 100 főnél is népesebb volt. Ezek a fiatal munkások Szőregen telepedtek le, kicsi 400-800 négyszögöles telkeken külön is, saját maguknak is kertészkedtek. Faiskolát létesítettek és a kész oltványokat többnyire a munkaadó szegedi faiskolás rendelkezéseivel együtt értékesítették. Ezek a kis faiskolák egyben növelték a szegediek fajtakészletét is. Egyébként szokás volt, hogy a faiskolások egymást kiegészítették, ha valamelyiknek nem volt a megrendelt fajtaból szeme, a másiktól vette át elszámolásra. A rózsa mellett sokan áttértek a gyümölcs termesztésére is.

Az 1900-as évek elején megindult Szőregen egy új gazdasági ág, amelynek úttörői mind kivétel nélkül szegény, földnélküli bérlő parasztok, zsellérek, napszámosok voltak. A szőregi kiskertészek, mivel gyakorlati szakemberek voltak, munkájukat művészi tökélyre emelték és miután saját szemzési

munkájukat otthon elvégezték, elmentek messzi vidékre is szemezni és híressé tették Szőreget munkájuk által. Ez a kis csoport vált tanítójává a jelenlegi kertészcsoportnak. A szőregi rózsakultúra 1927-ben élte fénykorát.

A kis faiskolások egymásra voltak utalva. Különösen az értékesítéssel voltak gondjaik. Éppen ezért a kis faiskolások, elsősorban a szőregiek, valamilyen formában szövetkezet alakítására törekedtek, úgy, hogy a szövetkezet értékesítse a közösség anyagát. 1936-ban megalapították a Szőregi Rózsa és Gyümölcsfa Termelők terményértékesítő Szövetkezetét, majd Szőregi Virág, Rózsa és Gyümölcsfa Termelők Értékesítők Szövetkezete címen működtek.

A nagy gazdasági világválság ezen a piacon is érezte hatását, 1932 után lassan, de biztos javulás mutatkozott a piacon. Egészen a Földművelésügyi Minisztérium 124000/1939.számú rendeletének kibocsátásáig, ami egy csapásra megállította a fejlődésben a szőregi termelőket is. Ez a rendelet ugyanis már csak az 5 kataszteri holdat meghaladó területekre adott faiskolai engedélyt. Az FM Kertészeti Ügyosztálya a 250.025/1942/FM rendelettel úgy oldotta meg a kérdést, hogy a kis faiskolákat szövetkezetbe tömörítette. Itt a termelést szabadon végezheték, de bizonyos feladatokat közösen láttak el és a szövetkezet vezetésére képzett szakembert kellett állítaniuk. Ezzel az akcióval 56 szőregi kis faiskolát lehetett megmenteni.

1938-ban a szeged-szőregi faiskolák összes területe 350 kh³ volt, és 1.250.000 oltványt állítottak elő. A többi faiskola területe az országban 850 holdat tett ki, és ezek 2.040.000 oltványt termeltek. Ez az eredmény Szeged-Szőregen elsősorban a terület jobb kihasználásával, a forgók gyorsabb váltásával, vagyis az oltványok rövidebb idő alatti felnevelésével magyarázható.

A szeged-szőregi faiskolákból az export már a XX. század első éveiben megindult. Ehhez nagy lendületet adott az 1905-ös évi szegedi kiállítás, amelyen

³ Kh. Kataszteri hold. 1kh=1600 négyszögöl=0,5755 ha=5755m²

külföldi kereskedők is megjelentek. Az 1929-1931-es évek átlagát alapul véve az ország összes faiskolai exportjának 63,6%-át, azaz 587.000 oltványt a szeged-szőregi faiskolák szolgáltatták, ami hűen tükrözi, hogy ezek a kis faiskolák kitűnő oltványt neveltek.

Tehát a szőregi rózsató termesztése több mint száz éves múltra tekint vissza, és az országban egyedülálló hagyományokkal rendelkezik. A termesztés feltételei kiválóak, mind a talaj minőségének, mind a napsütéses órák számának, mind az itt dolgozók szakértelmének tekintetében. Az évszázados hagyományokat figyelembe véve kialakult egy olyan gyakorlati szakértelemmel rendelkező több generációs réteg, amely a termesztéshez elengedhetetlen feltétel. A Magyarországon termelt rózsatóvek 98 %-át a Szőreg és környéki területeken, az ország egyetlen nagy rózsató-termesztő tájkörzetében termelik. A „Szőregi rózsató” külföldön is jó hírnévnek és elismertségnek örvend, amit az is mutat, hogy az évente megtermelt 4-5 millió nemes rózsató döntő többsége (több mint háromnegyed része) exportálásra kerül.

A terület kiváló éghajlati és geológiai adottságai

A szőregi rózsató Magyarországon és a világon egyedülálló minőségi jellemzőkkel rendelkezik. Magyarországon itt található az egyetlen nagy rózsató-termesztő tájkörzet. (A Magyarországon termelt rózsatóvek 98 %-át a Szőreg és környéki területeken termelik.)

Jó minőségű, ellenálló és erős rózsatóvek előállításához három környezeti feltétel szükséges: jó minőségű tápanyagban gazdag talaj, megfelelő vízellátottság és kellő mennyiségű napsütés.

A „Szőregi rózsató” előállításának területe a Tisza és a Maros folyók találkozásánál, azok néhai árterén található. Az itt kialakult magas humusztartalmú és jó víztartó képességű, közép kötött mezőségi vályog, valamint hordalékos öntéstalaj sűrűn elágazó, más talajtípuson termesztett

nemes rózsatónál több hajszálgökeret tartalmazó gyökérzetet eredményez. A jó vízelvezető képesség miatt nem alakul ki pangó víz a talajban, annak laza, levegős szerkezete miatt a megfelelő gyökérfejlődéshez szükséges oxigén is rendelkezésre áll. A jól elágazó gyökérzet révén jobb a rózsató tápanyagfelvétele, nemes része jobban növekszik és erősebben fejlődik, több ágat, illetve hajtást hoz és több virágot is ad, mint a más talajadottságok között nevelt növény. Az értékesítésre kerülő nemes rózsató így sokkal erősebb, betegségekkel szemben, illetve fagynak-télnek ellenállóbb lesz, más talajtípuson is megbízható minőséget produkál. A Tisza és Maros folyók közelsége a rózsatermesztéshez szükséges optimális relatív páratartalmat és az öntözés lehetőségét is biztosítja.

A rózsatermesztés környezeti feltételei közül a legfontosabb a fény, mivel ez szolgáltatja a fotoszintézishez szükséges energiát. A „Szőregi rózsató” minőségét a napsütéses órák száma mellett nagyban befolyásolja a naphossz, a fényerősség valamint a fényenergia. A szőregi rózsatermesztő körzet az ország legmelegebb nyarú és legjobb fény-ellátottságú vidéke. Az évi középhőmérséklet $11,5\text{ C}^\circ$, ebből a tenyészidőszak átlaga 18 C° . A napfényes órák száma 2100 felett van, ami meghaladja az északabbra fekvő területeken mért átlagokat. A tenyészidőszak tavasszal korábban kezdődik és ősszel tovább tart, a vegetációs időszak meghosszabbodik, így a növények magasabb fény- és hőösszeget kapnak, mint az északabbra fekvő területeken. Ennek eredménye az erőteljes hajtásfejlődés. A nemes rózsatóvek ősszel jól beérve, vastag, kellőképpen megfásodott ág tömeget produkálnak, jól fejlett, egészséges rügyekkel. Az erős vesszőkben lévő gazdag tartalékok lehetővé teszik az ősszel felszedett rózsatóvek hosszabb távú tárolását és a következő évi elültetés utáni jó eredést. A növény fagyállóságát fokozza az, hogy a szőregi körzetben nem ritkák a forró nyarakat követő kemény telek, melyek során a növények kellőképp megedződnek a további életük teljes tartamára. A „Szőregi rózsató”

megeredése az elültetés után biztonságos. A tövek sokkal erősebbek és a betegségekkel szemben megbízhatóbbak, mint a világ bármely pontján termesztett növények, amelynek okai a korábban említett kedvező éghajlati, környezeti adottságok. Ez a tulajdonság a termesztők hazai és külföldi partnerei körében is közismert tény. Mi sem bizonyítja ezt jobban, minthogy üzletfelek között angol, holland, francia, német, olasz, osztrák, szlovén, horvát, román, ukrán és japán kereskedők is megtalálhatók.

7. Ellenőrző szerv

A Szőregi rózsatő termelésének ellenőrzésére jogosult szervezet:

Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Központ, Növénytermesztési és Kertészeti Igazgatóság

Postacím: 1024 Budapest, Keleti Károly u. 24.

Cím: 1024 Budapest, Kisrókus u.15/A.

Telefon: 1/ 336-9115

e-mail: ertseyk@mgszh.gov.hu

8. Jelölés

Az „A” osztályú rózsatöveket fehér, a „B” osztályúakat rózsaszín címkével látják el, amely tartalmazza a fajtanevet és a termelőt azonosító termelői számot. A terméken külföldön történő forgalomba hozatal esetén a nemzeti nyelv mellett magyar nyelven is megjelenik a „Szőregi rózsatő” megjelölést és minden egyéb jelölést, amit a vonatkozó jogszabályok előírnak.

Végső felhasználásra szánt tövek esetében a lehető legszélesebb igényeket kielégítő, változatos csomagoláson a fentiek mellett feltüntetésre kerül a rózsáültetési tanácsadása is.

A továbbértékesítésre szánt rózsatöveket előbb tízesével, majd ötösével kötegelik. Ebben az esetben legalább a tízesével kötegelt termékeken kell teljesülnie a fent említett jelölési követelményeknek. Amennyiben a tízes kötegek megbontásra kerülnek, elveszítik védett eredetmegjelölésüket.

A terméken kötelező feltüntetni a következő ábrát is:

